

UDSØGT SMERTE – undervisningsmateriale

I værket *Douleur exquise* vrider kunstneren Sophie Calle smerten ud af et brudt kærlighedsforhold. Under den danske titel UDSØGT SMERTE dramatiserer Holland House og Husets Teater værket til en teaterforestilling, der tager publikum med på to rejser. Den ene rejse er før smerten – hvor en tre måneder lang rejse bringer Calle væk fra sin elskede og gennem kommunismens højborg, mens den kolde krig er ved at gå i hårdknude. Den anden rejse er efter smerten – med Calles helende genfortællinger af hændelsen, hvor hendes elskede gjorde det forbi.

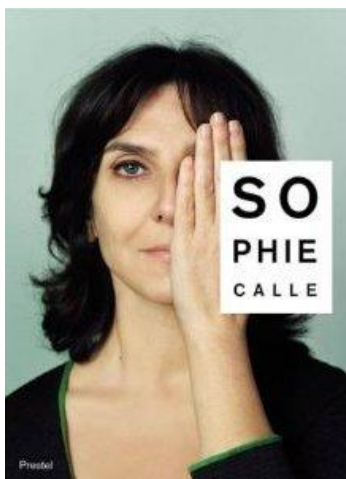
I UDSØGT SMERTE bliver kærlighedssorg til kunst. Kunst, som i bearbejdningen af Sophie Calles værk til en teaterforestilling krydser genregrænserne mellem musik, billedkunst, teater og fortælling. Forestillingen er derfor velegnet til for eksempel tværfagligt arbejde mellem fag som drama, musik, billedkunst, dansk, fransk og historie.

Dette undervisningsmateriale er udarbejdet af stud. cand. public., Maja Vadum Larsen, og giver inspiration til, hvordan forestillingen kan bruges i undervisningen. Det er delt op i nedenstående fire afsnit. Desuden er der til slut vedlagt en faktuel liste over nogle af de personer og emner, som nævnes i forestillingen:

1. Sophie Calle
2. Den lidende kunstner
3. Fra ét værk til et andet
4. Kampen mod kommunismen

1. Sophie Calle

”Første gang jeg besøgte et kunstmuseum, var for at fremvise værker”, har Sophie Calle (f. 1953) udtalt i et interview med Iwona Blazwick, direktøren for kunstmuseet Whitechapel i London i England. Kunstner var ikke noget Sophie Calle havde arbejdet for at blive, siden hun ganske lille. Det var ifølge hende selv noget, hun blev ved et tilfælde. Et eller andet skulle hun jo foretage sig, da hun i 1979 vendte tilbage til hjembyen Paris i Frankrig. De sidste syv år havde hun rejst verden rundt. Hendes far, som troligt satte penge ind på hendes konto hver måned, troede, at hun studerede. I virkeligheden havde hun lavet en aftale med sin professor, forfatteren Jean Baudrillard, om, at han hvert år satte hendes navn på en anden elevs opgave og lod hendes bestå. Tilbage i Paris stod Sophie Calle derfor uden uddannelse, job eller nogen som helst form for fremtidsdrøm. Hun havde ingen venner, ingen steder at gå hen, intet at fylde sine dage ud med. For at få tiden til at gå fulgte hun efter tilfældige mennesker på gaden – gik hvor de gik, gjorde hvad de gjorde. Ved en fernisering mødte hun pludselig den selvsamme mand, som hun havde spenderet hele dagen på at holde øje med. Da han fortalte hende, at han skulle til Venedig, fulgte hun efter. Hun opsporede ham på hans hotel og fulgte ham rundt i den flydende bys smalle gader. Sådan blev hendes første værk *Suite vénitienne* til. Ligesom *Douleur exquise* og adskillige af Sophie Calles andre værker udkom den i bogform fuld af billeder og notater.

Fotografiet spiller en central rolle i samtlige af Sophie Calles værker. Hendes far var ud over læge også passioneret kunstsamler. Sophie Calle har senere gentaget i adskillige interviews, at hun dengang i 1979 betragtede fotografierne på sin fars vægge og forsøgte at gøre kunsten efter med sit eget kamera. Datteren,

der ikke have noget egentligt mål i livet, ville så gerne tilfredsstille sin far.

I værket *Les dormeurs* (da. *De sovende*) fra 1979 fotograferede hun for eksempel vidt fremmede mennesker, mens de på skift sov otte timer i hendes seng gennem en hel uge. Senere tog Calle tilbage til Venedig og fik arbejde som stuepige på et hotel. Calle lavede dog andet end at redde senge. Hun havde sit kamera med på arbejde og skabte værket *L'Hotel* (da. *Hotellet*) fra 1981 med fotografier af gæsternes ejendele. Hendes detektivistiske tilgang fik dog på et tidspunkt konsekvenser. Værket *Le carnet d'adresses* (da. *Adressebogen*) fra 1983 er baseret på en adressebog, som Sophie Calle fandt. Hun besluttede at lære ejeren at kende ved at ringe til alle kontakterne i bogen. Calle holdt bare ikke oplysningerne for sig selv. Hele Frankrig kunne følge med, for hun udgav dagligt en artikel med beretningerne i den franske avis *Libération*. Adressebogens ejer, en dokumentarfilminstruktør ved navn Pierre Baudry, truede efterfølgende med at sagsøge Calle, men fik tilsyneladende sin hævn, da avisen trykte et nøgenbillede af Calle.

Efterfølgende har Sophie Calle i højere grad gjort sig selv til objekt for sine værker. I *Rituel d'anniversaire* (da. *Fødselsdagsritualet*) (se billede) fra 1993 udstillede hun gaver fra samtlige af sine fødselsdage siden 1981. Fødselsdage, hvor hun altid inviterede det antal gæster, som hun fyldte pågældende år, plus én enkelt fremmed gæst. I 2002 sov hun i toppen af Eiffeltårnet og inviterede folk til at komme at fortælle hende historier for at holde hende vågen. I *Voyage en Californie* (da. *Rejse til Californien*) fra 2003 sendte Sophie Calle sin private seng til den amerikanske kunstner Josh Greene, fordi han mente, den ville hjælpe ham med at komme over et brudt kærlighedsforhold. Den efterfølgende

udstilling indeholdt den indpakkede seng, som Greene havde returneret, da kærlighedsorgerne var ovre. I værket *Prenez soin de vous* (da. *Pas på dig selv*) fra 2007 lod hun 107 kvinder fortolke en e-mail, hvor hendes kæreste slog op med hende. Desuden har Calle været inspiration for den amerikanske forfatter Paul Auster, der efter sigende decideret baserede karakteren Maria i romanen *Leviathan* på Calle. Listen over Sophie Calles værker er lang og broget. De er på en gang dybt personlige og alment menneskelige. Grænsen mellem mit og dit, privat og offentligt er flydende i hendes kunst.

Kilder

- Direktør for kunstmuseet Whitechapel i London i England Iwona Blazwicks video-interview med Sophie Calle: <http://www.whitechapelgallery.org/exhibitions/sophie-calle-talking-to-strangers>
- Artiklen *Finalement ... endelig!*, af Linda Petersen, Modkraft, 5. oktober 2010: <http://spip.modkraft.dk/sektion/modkultur/article/finalement-endelig>
- Artiklen *Sophie Calle: stalker, stripper, sleeper, spy*, af Stuart Jeffries, The Guardian, 23. september 2009: <http://www.guardian.co.uk/artanddesign/2009/sep/23/sophie-calle>
- Artiklen *He loves me not*, af Angelique Chrisafis, The Guardian, 16. juni 2007: <http://www.guardian.co.uk/world/2007/jun/16/artnews.art>
- Artiklen *The worse the break-up, the better the art*, af Amelia Gentleman, The Guardian, 13. december 2004: <http://www.guardian.co.uk/artanddesign/2004/dec/13/art.art>
- Video, hvor hun fortæller om, hvordan hun besluttede at blive kunstner samt om hendes første værker:
<http://www.youtube.com/watch?v=4CVRmclbci8> (del 1)
<http://www.youtube.com/watch?v=Q5ClplqnFCg> (del 2)

2. Den lidende kunstner

Den 200 år gamle verdenskendte danske filosof, Søren Kierkegaard (1813-1855), fik aldrig den kvinde, han

elskede. Forfatteren, H.C. Andersen (1805-1875), der mere end 100 år efter sin død stadig bliver læst som godnathistorie for alverdens børn, var nok fænomenal til at skrive eventyr, men spekulationerne går på, at han forlod livet uden nogensinde at have været tæt på en kvinde. Hvad ville der være sket, hvis de havde fundet kærligheden? Påvirkede deres personlige ulykke deres kunstneriske succes?

"Det som hos mange mennesker ville være et problem, der ville kræve hjælp i form af vejledning, psykoterapi og måske medicin, er hos nogle kunstnere en form for drive eller brændstof", siger Tom Bolwig, som er professor emeritus på Psykiatrisk Klinik på Rigshospitalet i bogen *Angsten i kunsten*. Han har behandlet flere kunstnere for angstlidelser og fortæller, at én af hans patienter engang sagde til ham, at "hvis han var glad alt for mange dage ad gangen, frygtede han, at han var færdig". Denne kunstner omtaler altså netop tesen om, at god kunst er skabt af en ulykkelig kunstner. Tom Bolwig citerer således også den tysk, russiske forfatter, Vladimir Kaminer, for at have sagt i et interview, at "ordentlige mennesker med orden i sindet skriver kedelige bøger".

Forestillingen om, at en ulykkelig kunstner er mere kreativ, er interessant i forbindelse med Sophie Calle, fordi store dele af hendes kunst har taget udgangspunkt i følelsesmæssig fortvivlelse. Det gælder både rastløsheden, dengang hun ankom til Paris i slutningen af 1970'erne, og hendes nærmest terapeutiske kærlighedsbearbejdning i bl.a. *Douleur exquisite*. "The worse the break-up, the better the art", sagde Sophie Calle engang i et interview med den engelske avis The Guardian. "When I'm happy I don't photograph the moment to share with people on the wall of a museum. It doesn't translate so well. Do people like hearing someone's story about how happy they are? Not usually".

Sophie Calles værker leder uægteligt an til en diskussion af humørets påvirkning på vores kreativitet. I kan for eksempel tage udgangspunkt i sangen *Le temps des cerises*, som Sophie Calle i UDSØGT SMERTE synger for én af sine medpassagerer på den transsibiriske jernbane. Sangen er oprindeligt skrevet af Jean-Baptiste Clément med musik af Antoine Renard (1866). Nedenfor finder I en dansk oversættelse af de to strofer, som benyttes i forestillingen.

Kirsebærrenes tid

Oversættelse: François-Eric Grodin

Quand nous chanterons le temps des cerises
Et gai rossignol et merle moqueur
Seront tous en fête
Les belles auront la folie en tête
Et les amoureux du soleil au coeur
Quand nous chanterons le temps des cerises
Sifflera bien mieux le merle moqueur

J'aimerai toujours le temps des cerises
C'est de ce temps-là que je garde au coeur
Une plaie ouverte !
Et Dame Fortune, en m'étant offerte
Ne pourra jamais fermer ma douleur...
J'aimerai toujours le temps des cerises
Et le souvenir que je garde au coeur !

Når den kommer nær, vor kirsebærtid
gi'r spurven en sang og sanglærken slår
en kærlighedstrille
Og pigernes glød gør dagene milde
med solen i hjertet de elskende går
Når den kommer nær, vor kirsebærtid
vil spurven og lærken synge i kor

Jeg har den så kær, min kirsebærtid
som gav mig i hjertet et blødende sår
som ikke vil svinde
Selv hvis jeg fik hjælp af lykkens gudinde
så ville hun aldrig ku' dulme min sorg
Jeg har den så kær, min kirsebærtid
Og alle de minder som hjertet bebør

Oplæg til diskussion

- Hvad betyder ordet "udsøgt"?

- Hvorfor hedder værket UDSØGT SMERTE?
- Hvad handler sangen *Le temps des cerises* om? Undersøg f.eks. dens historiske baggrund.
- Hvilken motivation giver modstand?
- Er man mere kreativ, når man er nedtrykt?
- Hvilket humør arbejder I selv bedst i?
- Hvordan udvikler Sophie Calles lidelseshistorie sig?
- Hvad gør Sophie Calles personlige fortællinger til kunst?

Kilder

- H. C. Andersen: <http://www.andersen.sdu.dk>
- Søren Kierkegaard: http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Filosofi/Teologiske_og_filosofiske_begreber_hos_S%C3%B8ren_Kierkegaard/S%C3%B8ren_Aabye_Kierkegaard
- Bogen, *Angsten i Kunsten*, Rasmus Neist Jensen, Psykiatrifondens Forlag 2008
- *Le Temps des cerises*: http://en.wikipedia.org/wiki/Le_Temps_des_cerises

3. Fra ét værk til et andet

I 1999 skrev den tyske teaterforsker Hans Thies Lehmann bogen *Postdramatisches Theater* (da. *Postdramatisk teater*), som siden er blevet obligatorisk læsning på teaterfaglige uddannelser og institutioner verden over. Bogen undersøger udviklingen på vestlige teaterscener siden 1970'erne. En udvikling som dog egentlig kan spores helt tilbage til begyndelsen af 1900-tallet. Her udfordrede kunstnere som tyske Bertolt Brecht, russiske Vsevolod Meyerhold og franske Antonin Artaud det klassiske skrevne og realistiske drama. Hans Thies Lehmann observerer blandt andet et opgør med teksten som absolut grundlag for en vellykket teaterforestilling. Han registrerer, hvordan udgangspunktet for flere moderne teaterensembler som blandt andre amerikanske The Wooster Group og engelske Forced Entertainment i lige så høj grad som teksten kan være musik, fysik eller noget helt tredje. Men én ting er, når kunstnere bevidst gør teksten sekundær, en helt anden er, når teksten er primær, men slet ikke er skrevet til at blive opført af en flok skuespillere på en teaterscene.

Sophie Calles værk *Doleur exquise* er ikke oprindeligt skrevet med iscenesættelse som formål. I forestillingen UDSØGT SMERTE benyttes værket altså i en kunstnerisk form, som det ikke oprindeligt blev skabt til. Det rejser en række spørgsmål. Hvad sker der egentlig, når et kunstværk kommer på scenen? Kan man undersøge det som en hvilken som helst anden teaterforestilling?

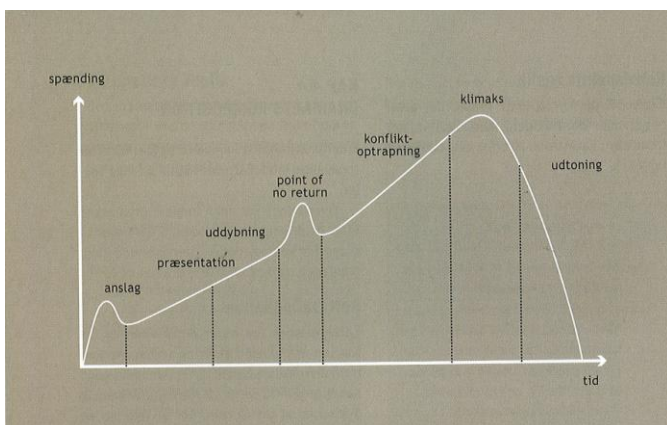
Doleur exquise/Exquisite pain/UDSØGT SMERTE. De mange oversættelser af Sophie Calles værk vidner om, hvor langt værket har været omkring. Oprindeligt blev det udstillet på den franske kulturinstitution Centre Pompidou i Paris (se billede). Beretningerne fra rejsen til Japan og genfortællingerne af Calles egen lidelseshistorie blandet med andres smerte-øjeblikke var skrevet på store plancher ved siden af billeder af blandt andre menneskene, hun havde mødt, og den afgørende røde telefon fra hotelværelset i New Delhi. Senere blev værket omsat til bogform ligesom flere af Calles andre værker. Bøger som dog er svære at betegne som regulært læsestof; de er spækket med billeder, kruseduller og strøtanker, og er i deres eksklusive udformning kunstværker i sig selv. I 2005 opførte Forced Entertainment en

scenisk udgave af *Exquisite pain*, og nu sætter Holland House og Husets Teater Calles værk på scenen igen i dramaturg og oversætter Karen-Maria Bille og instruktør og scenograf Jacob F. Schokkings bearbejdning

under titlen UDSØGT SMERTE.

Når én kunstform omsættes til en anden, sker der naturligt en sammensmeltning af forskellige udtryk. Det kan derfor være interessant at analysere UDSØGT SMERTE med udgangspunkt i de forskellige kunstneriske retninger for at se, hvad det giver som helhed. I kan f.eks. dele klassen op i grupper, som hver undersøger forestillingen med fokus på én bestemt kunststart. Efterfølgende kan grupperne sammenligne deres analyser for at se, hvilke aspekter de forskellige modeller synliggør, og hvilke de ikke fremhæver. Dette kan lede frem til en diskussion af mulighederne og begrænsningerne ved fastlagte teatrale kunstformer. I det følgende finder I spørgsmål til forskellige kunstarter, som kan danne udgangspunkt for gruppernes analyser og fortolkninger.

Traditionel dramaanalyse

En af de bedst kendte modeller til undersøgelse af klassisk dramatik er den såkaldte berettermodel, som I ser ovenfor. Brug modellen til at dele fortællingen op og undersøge dens spændingsmæssige konstruktion. Modellen består af:

Anslag: En appetitvækkende situation, som sætter handlingen i gang.

Præsentation: Præsentation af hovedpersoner, miljø, handling og konflikt.

Uddybning: Handling og konflikt uddybes.

Point of no return: Fortællingens vendepunkt. Konflikterne kan ikke længere skjules, men må løses.

Konfliktoptræning: Konflikterne spidser til, og personer arbejder sig frem mod den endelige afslutning.

Klimaks: Finder ud af, hvem der vinder eller taber.

Udtoning: Fortællingen rundes af. Konflikter afklares.

Billedanalyse

Den hollandskfødte instruktør og scenograf Jacob F. Schokking er oprindeligt uddannet billedkunstner fra kunstakademiet i Gent i Belgien. Her over ser I hans tegninger fra den oprindelige drejebog til forestillingens første scene. Det er scenen, hvor Sophie Calle fortæller om legatet, hun har modtaget, og hvordan hun vil gøre rejsen til Japan så kringlet, som muligt. Prøv at huske, hvordan den scene så ud i forestillingen, og analyser og fortolk den, som om den var et billede. I kan også vælge andre scener, og I kan bruge nedenstående spørgsmål som udgangspunkt for billedanalysen:

Hvilke billeder husker I fra forestillingen? Hvorfor?

Hvordan var billedet bygget op? Hvordan var elementerne placeret i forhold til hinanden?

Hvilke farver havde billedet?

Var der symboler, som gik igen?

Hvordan forholdt billedet sig til teksten?

Hvilke associationer gav billedet? Hvilken historie fortalte billedet?

Musikanalyse

For 43 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 48 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 50 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 65 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 71 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 77 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 79 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 80 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 88 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 90 dage siden blev jeg forladt af den man jeg elsker.

For 96 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 98 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 5 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 6 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 7 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 12 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 15 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 21 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 22 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 24 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 30 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 35 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 37 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

For 38 dage siden blev jeg forladt af den mand jeg elsker.

Indledningen til samtlige scener i UDSØGT SMERTE, hvor Sophie Calle fortæller om, hvordan hun blev forladt af sin kæreste, er på nær antallet af dage fuldkommen ens. At tælle gentagelserne i anden akt er derfor nærmest en umulig opgave. Instruktør og scenograf Jacob F. Schokking har i samarbejde med den norske komponist, Thomas Strønen, brugt gentagelserne og monologerne som et musikalsk element. Prøv at huske, hvordan musikken indgik i forestillingen. Undersøg f.eks. udviklingen i Sophie Calles lidelseshistorie og sammenlign det med nogle af dialogscenerne fra første akt – f.eks. scenen, hvor Sophie Calle er til clairvoyant.

Hvad er kendetegnende for musikken i UDSØGT SMERTE?

Hvilke rytmer, tempi og harmonier var eller var der ikke i musikken?

Hvad er musikken bygget op af? Hvilke instrumenter, lyde, stemmer?

Hvilke stemninger var der musikken?

Hvilke gentagelser var der i musikken?

Hvordan udviklede musikken sig?

Hvornår var der benyttet musik?

Hvad var relationen mellem musik og bevægelse? Musik og scenografi? Musik og tekst?

Desuden kan I arbejde med en sammenlignende værkanalyse af bogudgaven af *Douleur exquise/Exquisite pain* og forestillingen UDSØGT SMERTE. Bogudgaven af værket er tilgængelig på adskillige danske biblioteker. Undersøg f.eks.:

Hvordan adskiller teksten i Sophie Calles originale værk sig fra den tekst, I hørte i forestillingen?

Hvilken symbolsk betydning har layoutet?

Hvordan bliver udviklingen i Sophie Calles sorgproces fremstillet i henholdsvis det originale værk og forestillingen?

Oplæg til generel værkanalyse af UDSØGT SMERTE

- Undersøg samspillet og modspillet mellem karaktererne. For eksempel: Hvordan adskilles og/eller overlappes deres replikker?
- Instruktør Jacob F. Schokking har bevidst undladt at benytte Sophie Calles originale billedmateriale, men hvilken effekt har det, at værkets tekst er benyttet i dramatiseringen?
- Hvilken rolle spiller det, at instruktøren og scenografen er den samme person?
- Hvilke analyser frembragte de mest interessante aspekter af forestillingen?
- Hvilken type teater er UDSØGT SMERTE?
- Hvilken betydning har det, at UDSØGT SMERTE oprindeligt er udformet som et kunstværk og ikke som et manuskript?

Kilder

- Bogen *Postdramatic Theatre*, Hans Thies Lehmann, Taylor And Francis 2006
- Forced Entertainment: <http://www.forcedentertainment.com>
- Berettermodellen: http://www.dr.dk/skole/Dansk/Genrer/Eventyr/20100514155607_1_2_1_1.htm + bogen *Dramatik – en grundbog*, Karen Sørensen, 2008 Systime.
- Jacob Schokking: http://www.denstoredanske.dk/Kunst_og_kultur/Billedkunst/Kunstnere,_danske/Jacob_Frederik_Schokking
- Bogen *Billedanalyse*, Jane Kristensen og Jørgen Riber Christensen, Dansk lærerforening 1989
- Musikanalyse: <http://www.musiklopedia.dk/stikord-til-musikanalyse>

4. Kampen mod kommunismen

I UDSØGT SMERTE stiger Sophie Calle på toget i Paris og begiver sig ud på en tre måneder lang rejse gennem den røde fanes hjerte. På sin vej møder hun bl.a. Presidente Kolkhose Vladivostok, der stirrer på hende og spørger, om hun er kommunist, og på en lille station i Kina lyder der revolutionære sange over radioen. Turen til Japan bringer Calle gennem bl.a. Rusland, Mongoliet og Kina i en periode, hvor enden på den kolde krigs opgør mellem kommunisme og kapitalisme, kan anes i horisonten.

Kommunisme

Det første egentlige kommunistiske styre var Rusland eller Sovjetunionen, som Rusland, Ukraine, Hviderusland og Kaukasus blev sammenlagt til i 1922. Vladimir Lenin (1870-1924) erobrede statsmagten

efter Den Russiske Revolution i 1917. Han var indædt tilhænger af socialisterne Karl Marx (1818-1883)(se billede) og Friedrich Engels' (1820-1895) programskrift *Det Kommunistiske Manifest*. Grundstenen i Marx og Engels' ideologi var den såkaldte planøkonomi. Modsat markedsøkonomien skulle et kommunistisk samfund ikke bestå af privatejede ejendomme og virksomheder. Staten skulle derimod eje alt. Forenklet kan man altså sige, at alle skulle arbejde for en fælles kasse, som så kunne fordele produkter til borgere efter indsats og behov. I Marx og Engels' manifest var det endegyldige mål dog, at staten til sidst skulle opløses fuldkommen, så alle stod tilbage som fælles ejere.

Den kommunistiske statsmagt var dog i praksis vedblivende totalitær under både Lenin og samtlige andre

otte kommunistiske Sovjet-ledere, selvom det blødte mere op mod regimets ophør. Sovjetunionen var plaget af fattigdom grundet manglende handelsaftaler om f.eks. teknologi med vesten. Politisk modstand var strafbar. Drab eller ophold i fangelejer var hyppigt brugt frem til 1950'erne. Propaganda var udbredt, og der var decideret regler for, at kunst og kultur skulle promovere den kommunistiske tankegang.

Det er ikke kun i det tidligere Sovjetunionen, at kommunismen har været officiel styreform. Verdenskortet ovenfor illustrerer, hvilke lande der enten har eller har haft et kommunistisk styre, der ofte kendetegnes ved den røde farve på flag, uniformer og partiprogrammer. Cuba og Kina er kendte kommunistiske styre, der stadig eksisterer den dag i dag. På Cuba har den kommunistiske fremmarch været styret af tidligere leder Fidel Castro, der i 1959 militært besejrede den daværende diktator Fulgencio Batista (1901-1973). Kina opbyggede et kommunistisk styre, der tilskrives den tidligere leder Mao Zedong (1893-1976) og betegnes maoisme. Castro samarbejdede i en årrække med Sovjet, og det er heller ikke svært at finde lighedspunkter mellem maoismen og det kommunistiske Sovjet.

Den kolde krig

Efter anden verdenskrig var Tyskland blevet delt mellem de fire sejrherre – Frankrig, Storbritannien, USA og Sovjetunionen. Dette blev dog hurtigt til en deling mellem øst og vest – mellem kommunistiske Sovjetunionen og de resterende tre kapitalistiske, vestlige lande. Det blev samtidig indledningen på én af vor tids længste og blodigste krige – den kolde krig. Formålet var at gøre en ende på den kommunistiske ideologi, der vandt indpas i store dele af både Europa og Østen.

**Sovjetunionen
indbyggertallet i de 15
Sovjetrepublikker før
unionens opløsning 1991**

1 Rusland	147,0 mio.
2 Estland	1,6 mio.
3 Letland	2,6 mio.
4 Litauen	3,7 mio.
5 Hviderusland	10,0 mio.
6 Ukraine	51,0 mio.
7 Moldova	4,3 mio.
8 Georgien	5,4 mio.
9 Armenien	3,3 mio.
10 Aserbajdsjan	7,0 mio.
11 Turkmenistan	3,5 mio.
12 Usbekistan	20,0 mio.
13 Tadsjikistan	5,1 mio.
14 Kirgisistan	4,3 mio.
15 Kasakhstan	16,0 mio.

I henhold til den såkaldte dominoteori formuleret af USA's præsident Dwight D. Eisenhower i 1954, bekræftede særligt USA kommunistiske lande for at undgå, at kommunismen bredte sig til nabolandene. Det

medførte bl.a. Koreakrigen mellem Sydkorea og det kommunistiske Nordkorea 1950-53, Cubakrisen i 1962, da Sovjet i hemmelighed havde placeret atomvåben på den kommunistiske ø, Vietnamkrigen fra begyndelsen af 1950'erne og mere end 20 år frem samt voldsomme uroligheder i Afghanistan, der først ebbede ud, da de kommunistiske styrer begyndte at falde på striben i slutningen af 1980'erne, og Sovjetunionen frivilligt trak deres styrker ud af adskillige besatte områder i den tredje verden. Estland erklærede sig uafhængig i 1988 og året efter fulgte både Letland, Litauen, Georgien og Aserbajdsjan. Samme år faldt den 155.000 kilometer lange Berlinmur og gjorde en ende på det Sovjetstyrede DDR (Deutsche Demokratische Republik), der siden 1961 havde hindret sine borgere i at flygte til det vestlige BRD (Bundesrepublik Deutschland). I 1990 ophævedes den lov, der, siden Lenin kom til magten, havde lovfæstet, at kommunistpartiet var det eneste parti, der kunne lede Sovjetunionen. I 1991 skete det samme med både det økonomiske samarbejde mellem en række kommunistiske lande kaldet COMECON (COuncil for Mutual ECONomic Assistance) samt det militære samarbejde i form af den såkaldte Warszawapagt. Sovjetunionen kunne ikke hamle op med vestens frihed og luksus, og den 12. juni 1991 blev Boris Jeltsin valgt til præsident for det nuværende Rusland. Om der nogensinde var reel grund til frygt for en dominoeffekt er aldrig blevet bevist, og i historiebøger kan man i dag læse, at den kolde krig muligvis mest var en kamp om magt mellem to ideologiske supermagter.

Opgaveidéer

- Skriv en baggrundshistorie for Presidente Kolkhoze, som Sophie Calle møder i toget i UDSØGT SMERTE. Hvorfor er han f.eks. så glad for skak?
- Læs udskriften fra pressemødet om dominoteorien (kan findes online her: <http://coursesa.matrix.msu.edu/~hst306/documents/domino.html>)
- Læs uddrag af det kommunistiske manifest (kan findes på biblioteket eller online her: <http://www.marxisme.dk/arkiv/marx-eng/1848/manifest/manif1.htm>)
- Lav en perspektiverende sammenligning mellem Monroe-doktrinen fra 1823, hvor USA vil holde sig neutral i europæisk politik, (<http://web.archive.org/web/20120108131055/http://eca.state.gov/education/engteaching/pubs/AmLnC/br50.htm>), og Trumandoktrinen fra 1947 om, at USA ville inddæmme Sovjetunionen (http://avalon.law.yale.edu/20th_century/trudoc.asp)

Kilder

- Russiske ledere siden den russiske revolution: <http://www.dr.dk/nyheder/htm/baggrund/tema2004/praesidentvalg%20i%20rusland/49.htm>
- Dominoteorien: http://www.history.com/topics/domino-theory?cmpid=INT_Outbrain_Topics_HIS&obref=obnetwork + <http://coursesa.matrix.msu.edu/~hst306/documents/domino.html>
Bogen *Den russiske revolution og Sovjetunionen – kommunistisk sejr og sammenbrud*, Carl-Johan Bryld, Systime 2004
- Bogen *Muren*, Jan Bo Hansen, Gyldendal 2009
- www.denstoredanske.dk (Søgninger: Sovjetunionen, kommunisme, Karl Marx, Friedrich Engels, Kina, DDR, BRD, den kolde krig, cubakrisen, maoisme, Mao Zedong, Charles de Gaulle, Frankrigs historie, Gerri Kasparov, Georges Marchais, Mitterand, Indira Gandhi, Jawaharlal Nehru, John F. Kennedy)
- www.da.wikipedia.org (Søgninger: Kommunisme, Karl Marx, Friedrich Engels, Kinas kommunistiske parti, Gerri Kasparov)
- www.en.wikipedia.org (Søgninger: Anatoly Karpov, Maurice Thorez, Guibert)

Fakta

Aids: Acquired Immune Deficiency Syndrome (da. erhvervet immundefektsyndrom). Sygdommen udløses af virussen hiv. Aids blev erkendt som sygdom i USA i 1981, og hiv-virusen blev efterfølgende påvist i 1983 i Paris og USA.

Mobiltelefon: Dr. Martin Cooper fra Motorola udviklede den første håndholdte mobiltelefon i 1973, men den kom først på markedet i 1983. Den hed DynaTac 8000x og vejede mere end ét kilo.

SMS: Short Message Service. Den første sms blev sendt i 1992.

Internet: Internettet blev opfundet indenfor det amerikanske militær i 1969. Www (World Wide Web) blev dog først udviklet i 1989 af britten Tim Berners-Lee.

E-mail: Den første e-mail blev sendt i 1971 af den amerikanske ingeniør Ray Tomlinson. Det var dog først fra 1982, at man indførte nutidens form for mailservere.

Telegram: Indtil e-mailen blev almindeligt brugt, kunne man ringe til en telefoncentral og overbringe en meddelelse. Derefter blev denne sendt med bud til modtageren. En sådan meddelelse hed et telegram.

De Gaulle: Charles de Gaulle (1890-1970). Fransk general samt regeringschef 1944-46 og 1958 og præsident 1959-69. De Gaulle var modstander af, at den daværende franske præsident, Paul Reynaud, lod Frankrig besætte af Tyskland i 1940. Fra England samlede de Gaulle landsmænd i de såkaldte Frie Franske Styrker til fortsat at kæmpe imod den tyske besættelsesmagt. Både som hærfører og præsident var han nationalorienteret og ville samarbejde med Vesttyskland.

Karpov: Antoly Yevgenyevich Karpov (f. 1951). Russisk verdensmester i skak mellem 1975 og 1985 samt 1993-1999.

Kasparov: Garry Kasparov (f. 1963). Russisk verdensmester i skak 1985-1993.

Marchais: George Marchais (1920-1997). Fransk politiker og generalsekretær i det franske kommunistparti, Parti communiste français 1972-1994.

Mitterand: François Mitterand (1916-1996). Fransk præsident og leder af det franske socialistiske parti, Parti socialiste, 1981-1995.

Thorez: Maurice Thorez (1900-1964). Generalsekretær for det franske kommunistparti, Parti communiste français, fra 1930 indtil sin død i 1964.

Indira Gandhi: (1917-1984). Tidligere indisk politiker og premierminister af to omgange (1966-77 og 1980-84). Datter af Indiens første premierminister efter separationen med Pakistan i 1947, Jawaharlal Nehru (1889-1964). Hun beordrede militæret til at sætte en stopper for kampene mellem de to religiøse retninger hinduisme og sikhisme. Efterfølgende blev hun myrdet af sine sikh-livvagter.

Hervé Guibert: (1955 -1991) fransk skuespiller, forfatter og fotograf. Skrev blandt andet bøger om sin hiv-smitte, som han døde af kun 36 år gammel.

Kennedy: John F. Kennedy (1917-1963). Amerikansk demokratisk præsident nr. 35 1961-1963. Kennedy blev skudt, men inden politiet nåede at afhøre den formodede gerningsmand Lee Harvey Oswald, blev denne skudt af natklubejeren Jack Ruby.

Kilder

- www.denstoredanske.dk (Søgninger: Aids, mobiltelefon, internettet, World Wide Web, telegram, Charles de Gaulle, Frankrigs historie, Gerri Kasparov, Georges Marchais, Mitterand, Indira Gandhi, Jawaharlal Nehru, John F. Kennedy)
- www.da.wikipedia.org (Søgninger: telegrafi, Gerri Kasparov)
- www.en.wikipedia.org (Søgninger: Anatoly Karpov, Maurice Thorez, Guibert)
- Mobiltelefon: <http://www.ptt-museum.dk/fag/mobiltelefoner/>
- E-mail: <http://www.futureworks.dk/historieweb/tomlinson.htm> + <http://ing.dk/artikel/han-sendte-den-forste-e-mail-78296>